

**TALOUSARVION 2019 JA TALOUSSUUNNITELMAVUOSIEN
2019-2023 LAADINTAOHJE**

pvm 11.6.2018

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. Talousarvion 2019 laadinta-aikataulu	2
2. Talousarvio ja taloussuunnitelma 2019-2023	3
3. Vuoden 2019 ja vuosien 2019-2023 taloussuunnitelman laadintaohjeet	4
3.1. Talousarviokehityksen lähtökohdat	5
3.2. Talousarvion ja taloussuunnitelmaraportin sisältö	7
3.3. Perustietoja talousarvion laadintaa varten	8
3.3.1 Käyttötalousosa	8
3.3.2 Investointiosa, rakenne ja sisältö	10
3.4. Vesihuoltolaitos	11
3.5. Tilivelvolliset	12
4. Henkilöstösuunnitelma	13
5. Budjetin laadinnan ja kokoamisen vastuuhenkilöt	14
6. Talousarviossa käytettävät lomakkeet	15

1. Talousarvion 2019 laadinta-aikataulu

- 18.06.2018 Kunnanhallitus; Taloussuunnitelman kehys
- 15.8.2018 Väestöennuste valmis
- 31.8.2018 Toimialat ilmoittaneet henkilöstösuunnitelmat Henkilöstöhallintoon
- 28.09.2018 Käsitelty lautakunnissa ja tasapainotettu toimialoilla kunnanhallituksen kehyyksen mukaiseksi.
- Toimialat tallentavat lautakunnassa käsitellyt talousarviodokumentit lautakunnan kokouksen jälkeen Kai-kuun Talousarvio 2019 työtilaan toimialan kansion alle.
- 05.10.2018 Toimialojen esitykset koottu sähköiseen muotoon
- 01.-12.10.2018 Taloussuunnitelman tasapainotusta;
- toimialojen esitysten sovittaminen kunnan kokonaistalouden kehyyseen
- 15.10.2018 Veroproositit kunnanhallituksessa
- 30.10.2018 Johtoryhmä; Pormestarin esitys kunnanhallitukselle
- 31.10.2018 Pormestarin TA-info, lehdistöinfo
- 01.-02.11.2018 Valtuustoseminaari
- 05.-19.11.2018 Kunnanhallituksen käsittelyt ja ehdotus valtuustolle ma 19.11.2018
- 12.11.2018 Veroproositit valtuustossa
- 10.12.2018 Talousarvioehdotus valtuustossa
- 31.12.2018 Käyttösuunnitelmat hyväksytyt lautakunnissa

2. TALOUSARVIO JA TALOUSSUUNNITELMA 2019 – 2023

Kuntastrategia, hyvinvoinnin edistäminen ja riskienhallinta

Valtuusto hyväksyi kokouksessaan 11.12.2017 Tuusulan strategiaperustaan kuuluvat vision, toimintatavat ja päämäärät.

Visio

Tuusulan visiona on ”Vireä, kasvava ja hyvinvoiva Tuusula”.

Tuusula on vireä, yhteistyöstään tunnettu hyvinvoivien ihmisten kunta. Tuusula kasvaa ja houkuttelee puoleensa niin asukkaita, yrityksiä kuin matkailijoita.

Päämäärät

Tuusulan kolme päämäärää ovat Sujuva Tuusula, Hyvinvoiva Tuusula ja Vireä Tuusula.

Toimintatapa

Yhteinen toimintatapamme on ”Me teemme yhdessä uutta”.

Valtuustokauden tavoitteet

Valtuustokauden 32 tavoitetta on johdettu strategian visiosta, päämääristä ja yhteisestä toimintavastamme. Tavoitteita laatiessa on huomioitu pormestariohjelma sekä osallistavan strategiaproessin aikana esiin nousseita keskeisiä asioita.

Valtuustokauden tavoitteet asetetaan valtuustokaudeksi. Valtuustokauden tavoitteita toteuttamaan määritetään talousarvion laadinnan yhteydessä vuosittaisia tavoitteita, jotka saavuttamalla edetään kohti valtuustokauden tavoitteita. Valtuustokauden tavoitteiden etenemistä seurataan ja arvioidaan kerran vuodessa tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yhteydessä. Valtuustokauden tavoitteista johdettujen vuosittaisien tavoitteiden etenemistä seurataan ja arvioidaan osavuositarkastuksissa ja tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen yhteydessä.

Indikaattorit

Jokaiselle päämäärälle sekä valtuustokauden tavoitteelle on määritelty indikaattori tai indikaattoreita, joiden avulla seurataan päämäärän ja tavoitteen saavuttamista. Valtuustokauden tavoitteiden indikaattorit mittaavat valtuustokauden tavoitteiden saavuttamista. Päämäärien strategisiksi indikaattoreiksi on nostettu kokonaisuuden kannalta keskeisimmät indikaattorit, jotka mittaavat päämäärien saavuttamista.

Jokaiselle indikaattorille määritetään lähtötaso ja tavoitetaso. Indikaattoreiden avulla seurataan ja arvioidaan kuinka päämäärien ja valtuustokauden tavoitteiden saavuttamisessa edetään. Lähtötaso ja tavoitetaso määritellään talousarvion 2019 laadinnan yhteydessä vuoden 2018 aikana. Asukas- ja asiakastyytyväisyys ja -kokemus on indikaattori, joka tulee läpileikkaamaan koko strategian. Tavoitteita ja indikaattoreita pohdittaessa on pyritty selkeyteen, mitattavuuteen, realismuuteen ja merkityksellisuuteen.

Strategian ohjaavuus

Kuntastrategia on kunnan ja kuntalaisten yhteinen strategia. Se vaikuttaa kaikkiin kunnan toimijoihin ja se ohjaa ja sitoo koko kuntakonsernia.

Kunnan organisaatiossa tehdään laaja-alaista poikkihallinnollista kehittämistyötä, jota ohjataan kunta-strategiasta johdettujen strategisten asiakirjojen ja ohjelmien avulla. Strategiset asiakirjat ja ohjelmat tarkentavat ja täydentävät strategiaa. Kuntastrategiassa esitetään näille ylätason linjaukset, valtuusto-kauden tavoitteet ja indikaattorit.

Kuntastrategiaa täydentäviä strategisia asiakirjoja ovat esim. terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen suunnitelma, omistajapoliittiset linjaukset ja maapoliittinen ohjelma. Strategisten asiakirjojen päivitystyö uuden strategian linjausten mukaiseksi on käynnissä.

Riskienhallinta osana strategiatyötä ja tavoitteiden laadintaa

Keskeisenä tavoitteena on sulauttaa riskienhallinta yhä kiinteämmäksi osaksi kunnan toiminnan suunnittelua ja tavoitteiden asetantaa ja seurantaa. Osavuosikatsauksissa ja toimintakertomuksessa seurataan ja raportoidaan tavoitteiden lisäksi kuntatasoisten riskien toteutumista ja hallintaa.

Riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa kunnan strategisten tavoitteiden ja muiden keskeisten tavoitteiden saavuttaminen. Jo kunnan strategisia tavoitteita asetettaessa arvioidaan tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä riskejä sekä toimenpiteitä riskien hallitsemiseksi. Kunnan riskienhallintaa ja riskikarttaa tarkastellaan vuotta 2019 silmälläpitäen hallituksen linjattua ensi vuoden tavoitteet elokuussa.

Talousarviossa nostetaan esille erityisesti ne riskit, joiden hallinta edellyttää lisätoimenpiteitä. Talousarviossa kuvataan toimenpiteitä riskien hallitsemiseksi ja toimenpiteiden toteutumista seurataan osavuosikatsauksissa ja toimintakertomuksessa. Riskiympyrälle kuvataan toimialatasolla ja kuntatasolla merkittävimmät riskit liittyen kuntalaisten ja kunnan hyvinvoinnin edellytysten turvaamiseen.

Valtuusto vahvistaa kuntastrategian vuositavoitteet ja riskikartan vuosittain talousarvion hyväksynnän yhteydessä. Toimialat tekevät esityksensä lautakuntien toimivaltaan kuuluvista toimialan ja tulosalueiden toimenpiteistä, jotka toteuttavat kunta- ja organisaatiostrategian vuositavoitteiden ja riskienhallinnan saavuttamista.

Väestöennuste valmistuu elokuussa

Kunnan väestöennuste, joka ulottuu vuoteen 2042, valmistuu elokuussa 2018.

3. Vuoden 2019 talousarvion ja vuosien 2019 – 2023 taloussuunnitelman laadintaohjeet

Talousarvion laadintaohjetta noudatetaan vuoden 2019 talousarviota ja vuosien 2019 - 2023 taloussuunnitelmaa tehtäessä. Ohje koskee kunnan toimialoja ja vesihuoltolaitosta, ohjeessa annetaan kuntatasoinen kehys sekä toimialakohtainen menokehys. Kuntaorganisaatiossa mahdollisesti tapahtuvien muutoksien vaikutuksista tehdään kehukseen ja ohjeisiin niiden edellyttämät muutokset. Tarkentavia ohjeita annetaan myöhemmin tarvittaessa.

Kansantalouden kehitys

Kuluvana vuonna Suomen talouden hyvän kasvuvauhdin ennakoidaan jatkuvan. Kansantalous kasvaa 2,6 % vuonna 2018 (VM, taloudellinen katsaus 13.4.2018). Yksityisen kulutuksen kasvu vauhdittuu työllisyyden sekä ansiotason nousun seurauksena.

Viennin kasvu hidastuu, mutta arvioitu kasvu (6,1 %) on kuitenkin maailmankaupan kasvua nopeampaa. Vaihtotase kääntyy ylijäämäiseksi. Suomen talouskasvun nopeutumisen, viennin vilkastuminen, matalalla pysyneet korot sekä myönteinen kansainvälinen kehitys tukevat yksityisten investointien kasvua.

Asuntorakentamisen jatkuu edelleen ripeänä. Yksityisten investointien kasvu perustuu vilkkaaseen asuntorakentamiseen, kotitalouksien ja sijoittajien asunto-ostoihin sekä yritysten laajennus- ja korvausinvestointeihin. Yksityiset investoinnit kasvavat 3,6 %.

Vahvana jatkuva talouskasvu ja voimistunut työvoiman kysyntä nostavat v. 2018 työllisten määrän 1,8 % edellisvuotta korkeammaksi. Työttömyysasteen laskua hidastaa piilotyöttömien sekä muiden työvoiman ulkopuolella olevien aktivoitumisesta työhakuun. Maaliskuussa Tuusulassa oli työttömiä 6,4 % työvoimasta. Työttömiä työnhakijoita oli 1 256 (vähennys 239 vuodessa), joista alle 25-vuotiaita oli 128.

Vuonna 2019 talouskasvu hidastuu 2,2 prosenttiin. Inflaation kiihtyminen hidastaa kotitalouksien reaalisten käytettävissä olevien tulojen sekä kulutuksen kasvua. Vuonna 2020 BKT kasvaa 1,8 %. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu edelleen, vaikka palkkasumman kasvu jatkuu ansiotason kasvun kiihtyessä. Viennin kasvu on jatkossakin taravavetoista.

3.1 Talousarviokehityksen lähtökohdat

Kuntatasoisen kehityksen lähtökohtana on pysyvän käyttötalouden tasapainon saavuttaminen taloussuunnitelmakaudella 2019 – 2023 aikana sekä velkaantumisen hallittu kasvu. Kuntalain 110 §:n mukaan kunnan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen enintään neljän vuoden pituisena suunnittelukautena, jos talousarvion laatimisvuoden taseeseen ei arvioida kertyvän ylijäämää.

Sote- ja maakuntaudistuksen vaikutuksia vuodesta 2020 lähtien tarkennetaan, kun uudistus etenee ja saadaan lisätietoa.

Ulkoisten käyttötalousmenojen kasvuksi (lunta + vesihuoltoliikelaitos) vuodelle 2019 esitetään kehityksessä 1,73 % talousarvioon 2018. Vuoden 2019 menokehityksen pohjana ovat Kuntaliiton vero- ja valtionosuusennusteet, kunnan toimialojen ennakoimat tulo- ja menolisäykset sekä tuottavuus- ja sopeutustoimet. Verotulojen ja valtionosuuksien määrä täsmentyy budjetointiprosessin edetessä.

Toimialat saavat toimialakohtaisen kehyslaskelman.

Investointihankkeiden yhteissumman osalta menokehitys vuodelle 2019 on 41,6 milj. euroa. Investointien arvioidaan pysyttelevän suunnitelmavuosina huomattavan korkealla, keskimäärin noin 40 milj. euron tasossa.

ICT-investoinnit on keskitetty vuoden 2019 talousarviossa tietohallintoon lukuun ottamatta maakuntaan siirtyvää toimintaa.

Toimialakohtainen käyttötalouden kehys

Toimialojen talousarviokehys on tarkoitettu noudatettavaksi talousarvion laadinnassa vuodelle 2019 sekä ohjeellisena vuosille 2020 – 2023. Toimialojen tulee edelleen tarkastella kriittisesti sekä toimintatuloja että – menoja sekä suunnitella taloutta tasapainottavia toimenpiteitä. Suunnitelmavuosien osalta on huomioitu maakuntaan siirtyvät kustannukset nettona tämän hetkisen organisaatorakenteen mukaisesti.

Verotulot ja valtionosuudet

Kehyslaskelman lähtökohtana on ansiotuloveroprosentti 19,50 %. Tuusulan verotulojen arvioidaan kasvavan vuonna 2019 12,1 milj. euroa (6,8 %) vuoteen 2018 nähden. Valtionosuuksien arvioidaan supistuvan kuluviasta vuodesta 1,0 milj. euroa. Verotulojen ja valtionosuuksien määrän tarkennukset huomioidaan budjetointiprosessin aikana.

Tuloslaskelma- ja rahoituslaskelmaluonnokset

Toimintatulot

Käyttöomaisuuden myyntivoittojen arvioidaan hieman laskevan 7,9 milj. euroon, vähennystä 2018 talousarviosta 4,0 milj. euroa. Muiden ulkoisten toimintatuottojen ennakoidaan kasvavan 1,5 milj. euroa, lähinnä kasvavien maankäyttökorvausten ansiosta.

Toimintamenot

Toimintamenojen kasvuprosentti vuodelle 2019 annetaan toimialoille erillisessä kehyslaskelmassa. Lähtökohtana on, että kunnan henkilöstömäärä ei kasva ja että asiakasmäärien aiheuttaman kustannuspaineen kasvuun pystytään vastaamaan kevyemmillä ja ennaltaehkäisyyn painottuvilla palveluilla. Kehyslaskelmassa on eriteltyä sisäiset ja ulkoiset toimintamenot- ja tulot. Sisäiset erät sisältävät vuokrat, siivouskulut, ruokapalvelumaksut ja erillisyyksikköjen hallintopalvelukulut.

Tulos

Tulos ilmoitetaan erillisessä kehyslaskelmassa. Seuraavien vuosien tuloksen nostaminen ylijäämäiseksi edellyttää jatkuvia toimia tuottavuuden parantamiseksi sekä tonttikaupan vauhdittamista, erityisesti Etelä-Tuusulan alueella. Kunnan lainamäärän kasvun taittaminen edellyttää kunnan käyttötalouden tervehtämisen ohella tiukkaa investointien harkintaa.

Suunnitelmavuosiin vaikuttaa olennaisesti Sote- ja maakuntauudistuksen tuomat muutostarpeet. Sote- ja maakuntauudistuksen myötä tullaan valtiosuusjärjestelmään tekemään muutoksia, mikä vaikuttaa kuntien saamaan valtiosuuden määrään. Tämä lisäksi tulevaan valtiosuuteen esitetään sote-kustannusten ja tulojen siirrosta johtuvaa muutoksen rajoitinta. Lisäksi siirtymävaiheessa tullaan kuntien taloutta tasapainottamaan määräaikaisen, osin pysyväksi jäävän siirtymätasauksen kautta.

Rahoitustuotot ja -kulut

Talousarviovuoden 2019 pitkäaikaisten lainojen korko-olettamana käytetään olemassa olevien tai vuonna 2019 nostettavien lainojen osalta keskimäärin noin 1,4 % ja kuntatodistusten osalta 0,1 %. Korko-oletusta täsmennetään budjetointiprosessin kuluessa. Taloussuunnitelman lähtökohtana on, että kunnan rahoitus toteutetaan tulevina vuosina vähintään puoliksi pitkäaikaisilla lainoilla. Mikäli investointisuunnitelmissa tapahtuu muutoksia, pitkäaikaisen rahoituksen määrää muutetaan vastaavasti.

Investointiohjelma

Tulevien investointien mittakaavaan vaikuttaa olennaisesti koulu- ja päiväkotiverkon investointien sekä Etelä-Tuusulan infra-investointien aikataulu ja toteutustapa.

Kassavirtaennuste

Tulorahoituksen riittämättömyydestä ja suurista investoinneista johtuen kunnan krollisten velkojen kasvu säilyy nopeana.

3.2 Talousarvion ja taloussuunnitelmaraportin sisältö

Talousarvio ja taloussuunnitelma sisältää seuraavat kokonaisuudet:

- Kuntastrategia
- Tavoitteet 2019
- Riskienhallinta
- Talousarvion yleiset perusteet
- Taloudelliset lähtökohdat
- Taloudelliset laskelmat kuntatasolla
- Käyttötalousosa
- Henkilöstösuunnitelma
- Investoinnit
- Tilivelvolliset vuonna 2019
- Väestöennuste
  - Liitteet: kohderahoitteisia tehtäviä hoitavien yksiköiden talousarviot; keski-uudenmaan ympäristökeskus, keski-uudenmaan asiamies- ja neuvontapalvelut, keski-uudenmaan maaseutuhallintopalvelut, ruokapalvelut. Nettoyksikkö: Tilakeskus ja Rykmentinpuisto sekä liikelaitos: Vesihuoltoliikelaitos.

3.3 Perustietoja talousarvion laadintaa varten

Tilakeskuksen ja ruokahuollon sisäiset laskutukset sisältyvät määrärahaan ja tuloarvioon.

Henkilöstökulujen laskentaperusteista:

Kunta-alan virka- ja työehtosopimukset ovat voimassa 31.3.2020 saakka. Talousarvion palkkaliitteeseen on päivitetty maaliskuun 2018 palkat korotettuina arvioiduilla sopimuskorotusten vaikutuksilla 1,83 %:lla. Lisäksi palkkakustannuksiin on laskettu lomarahana vuosivaikutukset. Sijaismäärärahat kokonaisuudessaan arvioidaan tilille 40010.

Henkilöstön sivukulut ovat yhteensä 19,95 % palkkasummasta. Laskelmassa työnantajan KuEl –eläkevakuutusmaksu 16,25 % (Vael 16,78 %), tapaturmavakuutus 0,255 %, työnantajan työttömyysvakuutusmaksu 2,55 %, taloudellinen tuki 0,031 %, ja sosiaaliturvamaksu 0,86 %. Eläkevakuutusmaksuja lasketaan muista paitsi Teknisten sopimuksen piiriin kuuluvien henkilöiden kokouspalkkioista.

Varhemaksun arviointikerroin on 1,11 vuoden 2018 palkkasummasta ja eläkemenoperusteisen maksun arviointikerroin on 1,04 vuoden 2018 maksuista. Nämä maksut ovat budjetoitu euromääräisinä, ei palkan sivukuluina.

Kevan vuonna 2019 mahdollisesti käyttöönottama tulorekisteri muuttaa palkkaperusteisten eläkemaksujen tilittämisen Kevalle. Tilittämisen sijasta Keva laskuttaisi työnantajan tulorekisteriin ilmoitettujen ansioiden perusteella, jolloin maksu olisi myös kerralla lopullinen. Työansiopohjainen eläkemaksu tulee silloin korvaamaan nykyiset työnantajan ja työntekijän palkkaperusteiset eläkemaksut.

Kevan tulorekisterin käyttöönotosta v.2019 saadaan lisätietoja syksyn v.2018 aikana.

3.3.1 Käyttötalousosa

Käyttötalousosa kootaan nykyisellä rakenteella toimialoittain lautakuntakäsittelyä varten. Toimialakohtaiset talousarvion tekstipohjat ovat toimialojen talousvastaavien käytettävissä Kaiun projektityötilassa Talousarvio 2019. Kukin toimiala ohjeistaa omat yksikkönsä. Toimialojen talousvastaavat huolehtivat oman toimialan palkkaliitteiden tarkistamisesta.

Mahdollisen uuden organisaatorakenteen mukainen ohjeistus annetaan myöhemmin syksyllä.

Kuntakehityksen ja tekniikan toimiala arvioi budjetin maankäyttösopimusten osalta sisältäen ostot, myynnit ja maanvaihdot. Maanmyyntivoitot tallennetaan taloussuunnittelussa kunnan tuloslaskelmaosaan Kuntakehityksen ja tekniikan toimialan ilmoittaman euromäärän mukaisesti.

Keski-Uudenmaan sote talousarvio laaditaan kuten vuonna 2018 osana omaa kunnan organisaatiota, lähtökohtana Sosiaali- ja terveystoimelle annettu toimialakohtainen kehysraami.

Toimialojen tulee sisällyttää talousarvioesitykseensä 1. osavuositarkastuksessa henkilöstöhallinnosta toimialoille siirretyt Kuel-eläkemenoperusteiset- ja Varhe-maksut se-

kä työterveyshuollosta aiheutuneet menot. Nämä erät on huomioitu toimialakohtaisissa menokehysraameissa.

Talousarvioon sisältyvät sisäiset erät on oltava sovittuna palvelun tuottajan ja tilaajan kesken. Sisäiset erät budjetoidaan keskitetysti taloussuunnittelussa. Toimiala ilmoittaa erillisellä lomakkeella vuositasolla yli 5 000 euron määräiset sisäiset erät taloussuunnittelijalle erillisellä lomakkeella. Lähtökohtana on, että myyjä tekee ilmoituksen, ja vastakirjaus tehdään sis. ostajalle myyjän ilmoituksen perusteella. Alle 5 000 euron sis. erät pitää toimialan huomioida vastaavissa ulkoisissa erissään, jotta toimialan talousarvio ei ylitä tältä osin. Ruokapalveluiden, sisäisen siivouksen sekä sisäisten vuokrien osalta viedään euromäärät edelleen keskitetysti FPM:ään taloussuunnittelussa (myös alle 5 000 euron erät).

Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen, keski-uudenmaan asiamiespalveluiden, Tilakeskuksen, Rykmentinpuiston ja Vesihuoltoliikelaitoksen osalta hallinnolliset erät tullaan laskuttamaan sisäisesti v.2019 heille erikseen ilmoitetun euromäärän mukaan.

Toimialat tekevät talousarvioesityksen toimialalle annetun menokehysprosentin mukaisesti. FPM sovellukseen syötetään esitys vuodelle 2019, mikä pohjautuu toimialalle annettuun menokehysprosenttiin.

Talousarvioesityksestä tulee laatia talousarviovuoden lisäksi esitykset seuraaville 4 suunnitelmavuodelle 2020-2023 FPM sovellukseen. Syöttötasona riittää 1 tili per tili-ryhmä ja 1 kustannuspaikka per tulosalue. Suunnitelmavuosien arvioinnissa on olennaista arvioida Sote- ja maakuntauudistuksen tuomat muutostarpeet. Investointisuunnitelman toteutumisen aiheuttamat muutokset suunnitelmavuosien käyttötalouteen tulee huomioida annettavassa käyttötalouden talousarvioesityksessä.

Toimialatasolla kuvataan talousarviovuoden 2019

- 1) toiminta ja toimintaympäristön muutokset keskeisiltä osin
- 2) strategian toteuttamisesta ja strategian mukaisista kehittämistoimista (vuositavoitteet, projektit ja muut toimenpiteet)
- 3) keskeiset muutokset toiminnassa ja taloudessa 2019 sekä taloussuunnitelmakaudella 2020 - 2023
- 4) henkilöstösuunnitelma vuodelle 2019 esitettynä toimialatasolla.

Riskiarviossa selvitetään palveluiden tuottamiseen sekä talouteen liittyviä riskejä ja niiden hallintakeinoja neljästä eri näkökulmasta: strategiset, toiminnalliset, taloudelliset sekä vahinkoriskit.

Käyttötalousosa sisältää toimialakohtaisen henkilöstömäärän laskettuna yhteensä. Osa-aikaiset henkilöt lasketaan henkilöstömäärään osa-aikaisuusprosentin mukaisesti.

Tulosalueiden teksteissä kuvataan ytimekkäästi palvelusuunnitelman painopisteet ja keskeiset muutokset toiminnassa, keskeiset indikaattorit, tuloarviot ja määrärahat. Tekstissä tulee erityisesti kuvata muutosten vaikutusta kuntalaisten saamaan palveluun. Pällekkäisyyttä toimialan tiivistelmäosion ja tulosaluetekstien välillä on vältettävä. Talousarviokirjassa ei esitetä toimielinten talousarviotietoja.

Kohderahoitteisia tehtäviä suorittavat yksiköt tulevat saamaan erillisen ohjeen talousarvion laadintaa varten. Kohderahoitteisia tehtäviä hoitavat yksiköt ovat: Tilakeskus (nettobudjetoitu), Rykmentinpuisto, ruokapalvelut, Keski-uudenmaan ympäristökeskus, Keski-uudenmaan asiamies- ja neuvontapalvelut ja Keski-uudenmaan maaseutuhallintopalvelut.

3.3.2 Investointiosa, rakenne ja sisältö

Investointiosan rakenne

Investointiosa sisältää investointisuunnitelmat talousarviovuodelle ja suunnitelma- vuosille. Useamman vuoden aikana toteutettava investointihanke jaetaan eri vuosille.

Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille tai hankeryhmille. Hankkeet ja hankeryhmät ryhmitellään toimielimittäin ja tehtävittäin.

Kokonaiskustannusarvio

Investointiosassa esitetään investointihankkeen tai hankeryhmän kokonaiskustannusarvio. Yli 3 miljoonan euron uusista talonrakennuksen hankkeista tehdään laskelma Invest for excel tai muun soveltuvan ohjelman avulla. Valmis laskelma tallennetaan T/EXCEDATA/Ta-TStekstit/Talousarvio 2019/ Investoinnit kansion alle. Jo käynnissä olevista, vuonna 2019 jatkuvista hankkeista ei laskelmaa tarvitse tehdä.

Määräraha investointiosassa

Investointiosaan arvioidaan tarvittava määräraha. Lisäksi esitetään edellisenä tai edellisinä vuosina hankkeeseen käytetty määräraha ja suunnitelmavuosille arvioitu käyttötarve. Hankkeet tulee tarkoin perustella.

Investointiosassa käsitellään aktivoitavat hankintamenot. Investointiosaan voi esittää vain yksikköhinnaltaan 10.000 euroa*) suurempia hankkeita ja niiden pitoaika on yli kolme (3) vuotta. Hankkeen tulee olla luonteeltaan sellainen, että se lisää kunnan käyttöomaisuuden arvoa ja käyttöaikaa (ei vuosikorjaus, home- ja kosteusvaurioiden korjaus tai väistötilojen kustannukset).

Jokaisesta investoinnista tulee täyttää hankekortti. Lomake löytyy tämän ohjeen luvusta 6.

TILAHANKKEIDEN TOTEUTTAMISOHJE

Ohje löytyy Kaiusta kohdasta

https://tuusula.sharepoint.com/sites/kaiku/aineistot/aineistopankki/Snnt%20ja%20taksat/Tilahankkeiden_toteuttamisohje.pdf

*) Kilan (Kirjanpitolauslautakunnan kuntajaos, Kauppa- ja teollisuusministeriö) yleisohjeen mukaan kunnan käyttöomaisuuden aktivoinnin alaraja saa olla enintään 10.000 euroa nettona (= hankkeesta vähennetty rahoitusosuus ja ALV). Alle 10.000 euron hankinnat ovat käyttötalouden kuluja. Sellainen hanke joka ei ylitä 10.000 euroa, oikaistaan viimeistään tilinpäätöksessä investoinneista käyttötalouteen Kilan ohjeen mukaisesti.

Tuloarvio investointiosassa

Investointitoiminnan tuloina talousarviossa esitetään arvioidut valtion ja muiden yhteisöjen rahoitusosuudet investointimenoihin ja käyttöomaisuuden myyntitulot.

Investointien perustelut

Keskeisimmät, yli 300 000 euroa kokonaiskustannukseltaan arvioidut investoinnit perustellaan ja kerrotaan lyhyt kuvaus investoinnista.

3.4. Vesihuoltoliikelaitos

Kunnan vesihuoltoliikelaitoksesta laaditaan kunnan tiedoista erikseen näytettävät tuloslaskelma, investointi- ja rahoitusosa.

Sekä valtuusto että johtokunta asettavat liikelaitokselle sitovia tavoitteita. Valtuuston toimivallasta liikelaitoksen tavoitteiden asettamisessa säädetään kuntalain 13.2 §:ssä ja johtokunnan toimivallasta tavoitteiden asettamisessa kuntalain 87c.3 §:ssä. Tavoitteet esitetään liikelaitoksen talousarviossa.

Talousarvion perustelutekstissä selvitetään liikelaitoksen palvelukysyntään, tuotantotavoitteisiin ja niiden saavuttamiseen liittyviä haasteita ja epävarmuustekijöitä. Perusteluissa tehdään lisäksi selkoa toiminnan painopisteistä ja kehittämistarpeista sekä arvioidaan voimavarojen riittävyyttä, ja riskitekijöitä.

Valtuustoon nähden tulosbudjetissa sitovia eriä ovat kuntalain 87e.3§:n mukaan kunnan ja liikelaitoksen väliset pääomarahituksen korvaukset, kuten korvaus kunnan liikelaitokseen sijoittamasta peruspääomasta. Rahoitusbudjetissa valtuustoon nähden sitova erä on peruspääoman lisäys ja palautus. Investointibudjetissa ei pääsääntöisesti ole valtuustoon nähden sitovia meno- tai tuloeriä.

Investointirahaston budjetti tulee sisällyttää vesihuoltoliikelaitoksen talousarvioon.

3.5 Tilivelvolliset

TILIVELVOLLISET kuntalain 75 §:n mukaan vuonna 2019

Tilivelvollisella tarkoitetaan ao toimialan ja toimielimen tehtäväalueen johtavaa viranhaltijaa, jolle myönnetään vastuuvapaus. Koska tarkastuslautakunnalla toimielimenä ei ole johtavaa viranhaltijaa, jää tilivelvollisen johtavan viranhaltijan nimi tästä kohdasta pois.

Tilivelvolliset 1.1.2019 päiväyksen mukaan koskien johtavaa viranhaltijaa tai hänen sijaistaan.

TOIMIALA toimielin	tulosalue	johtava viranhaltija	1.1.2019 nimi
-----------------------	-----------	----------------------	------------------

YLEISJOHTO- JA KONSERNIPALVELUT

kunnanhallitus	kunnanviraston johto henkilöstö- ja tukipalvelut hallinto talous- ja tietohallinto ympäristökeskus	kansliapäällikkö vs.henkilöstöjohtaja kunnansihteeri talousjohtaja ympäristökeskuksen johtaja	Harri Lipasti Tanja Rontu-Hokkanen Tuula Hyttinen Markku Vehmas Risto Mansikkamäki
----------------	--	---	--

SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIALA

sosiaali- ja terveystoimenjohtaja Pirjo Vainio

sosiaali- ja terveyslautakunta	sosiaalipalvelut terveyspalvelut sairaalapalvelut vanhus- ja vammaispalvelut kehittämisen- ja hallinto- palvelut	sosiaalipalvelujen päällikkö johtajaylilääkäri johtajaylilääkäri vanhus- ja vammaispalvelu- jen päällikkö hallinto- ja kehittämis- päällikkö	Marja-Liisa Palosaari Susanna Pitkänen Susanna Pitkänen Jari Luoma Päivi Klami
--------------------------------	---	--	--

KASVATUS JA SIVISTYSTOIMIALA

kasvatus- ja sivistystoimen johtaja

Virpi Lehmusvaara

Kasvatus- ja sivistyslautakunta	kasvun ja oppimisen palvelut kehittämisen- ja hallinto- yksikkö	opetuspäällikkö kasvatus- ja sivistystoimen- johtaja	Markus Torvinen Virpi Lehmusvaara
kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	kulttuuripalvelut vapaa-aikapalvelut	kulttuuri- ja museotoimen johtaja vapaa-aikapalveluiden päällikkö	Ulla Kinnunen Risto Kanerva

KUNTAKEHITYKSEN JA TEKNIIKAN TOIMIALA

kuntakehitysjohtaja

Marko Härkönen

kuntakehitys- lautakunta	kuntakehitys kuntasuunnittelu hallinto- ja asiakaspalvelu	kuntakehityspäällikkö kaavoituspäällikkö talous- ja asiakaspalvelu- päällikkö	Marko Kauppinen Asko Honkanen Jussi Rantala
- rakennus- valvontajaosto tekninen lautakunta	rakennusvalvonta yhdyskuntatekniikka tilakeskus	johtava rakennustarkastaja yhdyskuntatekniikan päällikkö tilakeskuksen päällikkö	Johanna Aho Petri Juhola Ritva Lappalainen

Vesihuoltoliikelaitos

Liikelaitoksen johtaja

Jukka Sahlakari

4. Henkilöstösuunnitelma

Toimialat ottavat Kuntarista eläköitymisennusteet koko suunnittelukaudelle vuosille 2019 – 2028. Toimialojen tulee esittää yksityiskohtaiset henkilöstömuutosesitykset perusteluineen vuodelle 2019 (uudet virat ja työsopimussuhteet, lakautettavat virat ja työsuhteet, tehtävämuutokset). Lisäksi tulee esittää alustavat henkilöstömäärämuutokset (lisäykset ja vähennykset toiminnoittain) suunnittelukauden vuosille 2020 ja 2021. Henkilöstömuutoksia suunniteltaessa tulee ottaa huomioon maakunta- ja soteuudistuksen vaikutukset, eläköitymisen vaikutukset, prosessien kehittymisen, toimintatapojen muutosten vaikutukset jne.

Henkilöstösuunnittelua ja em. tietojen toimittamista varten toimialoilla on käytävissä tämän ohjeen liitteinä olevat lomakkeet henkilöstömuutoksista ja niiden vaikutuksista käyttötalouteen. Lomakkeet toimitetaan henkilöstöasiantuntija Anita Vuorenmaalle viimeistään 31.8.2018 (joko sähköpostina tai sisäpostina). Lomakkeiden tietojen perusteella kootaan henkilöstösuunnitelma osaksi talous-suunnitelmaa.

Henkilöstökoulutuksiin ja tyhy (50e/hlö) /virkistystoimintaan varattavat määrärahat arvioidaan yksikön koulutussuunnitelmaan ja tyhytoimintasuunnitelmaan perustuen. Määrärahat merkitään talousarvion ao. menokohtiin (esim. 44410 koulutuspalvelut, 49470 erilaiset tilaisuudet, yhteistoiminta).

5. Budjetin laadinnan ja kokoamisen vastuuhenkilöt tulosityksittäin

YLEISJOHTO JA

KONSERNIPALVELUT

16

Kansliapäällikkö Harri Lipasti

Johdon assistentti Minna Mäkitalo

Vs. Viestintäpäällikkö Tuula Kylä-Harakka

Vs. henkilöstöjohtaja Tanha Rontu-Hokkanen

Henkilöstön kehittämispäällikkö Tanja Rontu-Hokkanen

Asuntotoimenpäällikkö Outi Hämäläinen

Ruokapalvelupäällikkö Kirsi Hanski

Kunnansihteeri Tuula Hyttinen

Asiamies Arto Nätkynmäki

Asiakirjahallinnon asiantuntija Tomi Kaarakainen

Talusojohtaja Markku Vehmas

Taluspäällikkö Helena Perämäki

Tietohallintopäällikkö Niko Kinnunen

Tietojärjestelmäsihteeri Hilka Eckert

Keski-Uudenmaan Ympäristökeskuksen

johtaja Risto Mansikkamäki

Yhteyshenkilö: talousasiantuntija Mia Koskikallio

KASVATUS- JA SIVISTYSTOIMI

14

Kasvatus- ja sivistystoimen johtaja

Virpi Lehmusvaara

Opetuspäällikkö Markus Torvinen

Rehtori Seppo Kärpänen

Varhaiskasvatuspäällikkö Hannamari Halinen

Kasvun ja oppimisen tuen päällikkö Helena Palola

Kansalaisopiston rehtori Timo Rusanen

Kulttuuri- ja museotoimen johtaja Ulla Kinnunen

Kirjastotoimenjohtaja Annastiina Louhisalmi

Vapaa-aikapalveluiden päällikkö Risto Kanerva

Erityisliikunnanohjaaja Sami Liehu

Työnjohtaja Jaska Vilen

Uimahallin esimies Pasi-Jussi Hyytinen

Johtava nuoriso-ohjaaja Kirsi Kostiainen

**Yhteyshenkilö: Taluspäällikkö Terttu
Turnbull-Smith**

SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI

11

Sosiaali- ja terveystoimen johtaja Pirjo Vainio

Johtajaylilääkäri Susanna Pitkänen

Sairaanhoidon ylilääkäri Päivi Mäkelä-Bengs

Johtava hammaslääkäri Pirkko Letto

Perheiden terveyspalveluiden päällikkö Marketta Mattila

Vammaispalvelujen päällikkö Sari Juhila

Vanhuspalvelupäällikkö Marjo Liimatainen

Sosiaalipalvelujen päällikkö Marja-Liisa Palosaari

Hallinto- ja kehittämispäällikkö Päivi Klami

Yhteyshenkilö: taluspäällikkö Kaisa Savolainen

Vesihuoltoliikelaitos

2

Liikelaitoksen johtaja Jukka Sahlakari

Hallintosihteeri Satu Lahti

KOORDINOINTI JA SUUNNITTELU:

2

Talusojohtaja Markku Vehmas

Taloussuunnittelija Sanna Senelius-Piiparinen

KUNTAKEHITYKSEN JA TEKNIIKAN TOIMIALA

28

Kuntakehitysjohdaja Marko Härkönen

Johtava rakennustarkastaja Johanna Aho

Yhdyskuntatekniikan päällikkö Petri Juhola

Mittausteknikko Jukka Lehtonen

Työpäällikkö Jyrki Sjöblom

Liikenneinsinööri Jukka-Matti Laakso

Kunnossapitopäällikkö Jari Huttunen

Tiemestari

Kunnanpuutarhuri Riitta Kalliokoski

Tilakeskuksen päällikkö Ritva Lappalainen

Rakennuspäällikkö Esa Koskinen

Suunnitteluarkkitehti Riitta Laurila

Kiinteistönhoitopäällikkö Atso Vesa

Siivospäällikkö Riikka Meriläinen

Kiinteistötaloussuunnittelija Riikka Halonen

Kuntasuunnittelupäällikkö Asko Honkanen

Kaavoituspäällikkö Pia Sjöroos

Kuntakehityspäällikkö Marko Kauppinen

Kiinteistökehityspäällikkö Hannu Kantola

Maankäyttöpäällikkö Päivi Hämäläinen

Paikkatietopäällikkö Jarmo Kyllönen

Paikkatietoasiantuntija Annalena Saarikivi

Ohjelmapäällikkö Tuomo Sipilä

Projektipäällikkö Patrik Skogster

Hallintopalvelusihteeri Outi Tynjälä

Toimistos sihteeri Tuula Hakonen

Kaavoitussihteeri Benita Salminen

**Yhteyshenkilö: Hallinto- ja asiakaspäällikkö
Jussi Rantala**

6. Talousarvioprosessissa käytettävät lomakkeet

Talousarvioprosessissa käytettävät lomakkeet löytyvät T/EXCEDATA/LOMAKE-kansion alta.

Käytettävissä olevat lomakkeet:

- **SIS.ERÄT** lomake. Myyjä ilmoittaa sisäisten palvelujen osalta FPM:ään vietävät, yli 5 000 euron vuositason erät.
- **Palvelutason muutos** lomake. Lomakkeella kerrotaan toimenpiteistä talousarvioon pääsemiseksi, kehykseen sisältyvistä uusista palveluista/ toiminnoista, tai talousarviokehityksen ulkopuolelle jäävistä palveluista/ toiminnoista.
- **Toimitilojen hankekortti**, sisältää hankkeen rahoituksen ja sen vaikutuksen käyttötalouteen.
- **Uuden viran perustaminen tai uuden toistaiseksi voimassaolevan työsuhteen käyttöönotto** (VIRTYOper).
- **Uuden viran/tehtävän vaikutus käyttötalouteen** (VIRTYOpervaikutus)
- **Henkilöstömääräsuunnitelman apuna käytettävä syöttöpohjalomake** (HENKILÖSTÖSUUNNITELMA).